

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії держави та права факультету права Львівського торговельно-економічного університету Медвідя Андрія Богдановича на дисертаційне дослідження Ковтуняк Вікторії Олегівни на тему: «Процедура внесення змін до Конституції: порівняльно-правовий аналіз», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
від 02.02.2024 р.**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Навіть в умовах триваючої війни продовжується процес, спрямований на демократизацію України. І хоча в умовах воєнного стану внесення змін і доповнень до Конституції не допускається, було б легковажно вилучати проблематику конституційного удосконалення протягом цього часу за межі уваги юридичної науки. Навпаки, в ситуації, коли суспільство перебуває в умовах щоденних екзистенційних викликів, здатність об'єктивно аналізувати складні проблеми, вирішення яких набуде гостроти вже після перемоги, все ж таки залишається актуальною.

В таких дискусіях нерідко бракує конструктивності, виваженості, а головне – розмежування політичних, історичних, емоційних аспектів питання з одного боку і його юридичної природи з іншого. Тому особливо важливим завданням представників конституційно-правової науки є відмежувати суб'єктивізм від об'єктивних юридичних проблем, що торкаються прямо чи опосередковано конституційного процесу в його різних формах. Це завдання матиме велике значення для майбутньої вітчизняної правової реформи.

Відомо, що законопроекти про внесення змін до Конституції України розглядаються Верховною Радою України виключно за наявності висновку Конституційного Суду України щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Основного Закону Держави. Є всі підстави для обґрунтованого припущення, що

кількість, обсяг, а головне значення таких законопроектів після перемоги суттєво зросте.

Вище викладене свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Ковтуняк Вікторії Олегівни, її теоретичну і практичну значущість.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Ковтуняк В.О. характеризується обґрунтованістю наукових положень, висновків та рекомендацій щодо вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з вдосконаленням процедури внесення змін до конституції.

Заслуговує на увагу методологічна основа дисертаційного дослідження, котра складає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання.

Порівняльно-правовий метод застосовувався для порівняння законодавства України, відповідного законодавства зарубіжних країн та міжнародно-правових документів, зокрема, для визначення відповідності практики реалізації процедури внесення змін до конституції України та інших держав Європи.

Діалектичний метод дозволив розкрити необхідний взаємозв'язок між конституційним процесом та процедурою внесення змін до конституції, а також дав змогу розглянути конституційний процес через внесення змін до конституції в його розвитку та взаємозв'язку з іншими правовими явищами.

Системно-структурний метод використовувався для з'ясування змісту конституційного процесу, зокрема внесення змін до конституції як системного феномена, його місця та ролі в утвердженні засад конституціоналізму, формування конституційного ладу, а також забезпечення та захисту прав і свобод людини та громадянина.

Історико-правовий метод дозволив дослідити розвиток національного конституційного законодавства, визначити знакові для конституційного процесу в Україні події, пов'язані із внесенням змін до Конституції.

Метод формальної юридичної логіки дав змогу цілісно розглянути та

визначити основні юридичні категорії, що розкривають зміст функціонування конституційного суду під час конституційного контролю актів про внесення змін до конституції.

Сильною стороною дисертації є теоретична база дослідження, котру становлять праці таких науковців як: Батанов О., Бориславська О., Джунь В., Домбровський І., Георгіца А., Гергелійник В., Журавський В., Заєць А., Закоморна К., Калюжний Р., Кампо В., Кельман М., Ковальчук В., Копейчиков В., Козюбра М., Копиленко О., Колодій І., Колюх В., Кравченко Т., Кривенко Л., Лунь З., Мартиненко П., Марченко М., Марчук Р., Майданник О., Медушевський О., Медвідь А., Мироненко О., Наливайко Л., Орзіх М., Пархоменко Н., Погорілко В., Речицкий В., Різник С., Стецюк П., Тацій В., Тесленко М., Тодика Ю., Тихий В., Цимбалістий Т., Фрицький О., Цвік М., Шаповал В., Шаптала Н., Шевчук С., Шемшученко Ю. В., Шишкін В., Щербанюк О. та інші.

Вище викладене стало запорукою того, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є повністю обґрунтованими, достатньо аргументованими.

Новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджується апробацією. Основні наукові положення дисертації та результати досліджень автора доповідалися та схвалені кафедрою конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет», і на відповідних науково-практичних конференціях, зокрема, міжнародній науково-практичній конференції «Конституційно-правові механізми реалізації та захисту прав людини і громадянина в умовах війни: світовий досвід та Україна» (26 травня 2022 р.).

Структура дисертації Ковтуняк В.О. повністю відповідає меті і задачам дослідження. Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження Вікторії Олегівни, можна стверджувати, що одержані дисертанткою наукові результати є обґрунтованими, аргументованими, а їх наукова новизна є достовірною.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. робота є одним із перших конституційно-правових досліджень, в якому проведений комплексний аналіз теоретичних та практичних засад процедури внесення змін до конституції України та конституцій зарубіжних держав, в першу чергу – членів ЄС.

вперше:

- розмежовано поняття зміни тексту конституції та зміни змісту конституції (без втручання в конституційний текст). Доведено, що зміна змісту конституцій без зміни їх тексту динамічно залежить від нових тлумачень конституцій органами конституційного контролю, іншими органами судової влади, а також від еволюції національних (суспільних) цінностей, відкрито закріплених в текстах конституцій;

- аргументовано юридичну недоцільність зміни преамбул конституцій як їх історичних та мотиваційних частин. Доведено, що потреба зміни преамбули конституції свідчить про необхідність ухвалення її (конституції) нової редакції;

удосконалено:

- концепцію констатуючого конституційного контролю законів про внесення змін до Конституції України в частині незастосування Конституційним Судом України законів про внесення змін до Конституції України, якщо такі були прийняті з встановленими Судом порушеннями Конституції України та за умови відсутності тривалої практики застосування Судом при здійсненні конституційного правосуддя Конституції у змінній редакції;

- науково-практичні підходи до забезпечення збалансованості повноважень Президента України, народних депутатів, Верховної Ради України при внесенні змін до конституції України з метою найбільш дієвої реалізації волі народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні;

- підходи до процедур попереднього (ex ante) та наступного (ex post) конституційного контролю законопроектів та законів про внесення змін до Конституції України;

набули подальшого розвитку:

- пропозиції щодо удосконалення порядку оцінювання Конституційним Судом України конституційності законопроектів і законів про внесення змін до Конституції України для збільшення його ефективності як превентивного юридичного механізму;

- пропозиції щодо збільшення строку конституційного провадження в один календарний місяць для справ про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Доведено, що вагомість питань, порушених в законопроекті про внесення змін до Конституції України в окремих випадках може становити більшу цінність, аніж потреба оперативного завершення процедури конституційних змін.

Вище наведений перелік результатів дисертаційного дослідження не є вичерпним. Дисертація Ковтуняк В.О. містить і інші наукові положення, висновки, рекомендації, які характеризуються новизною, фундаментальністю, повнотою наукового обґрунтування та є цінними і з теоретичної, і з практичної точки зору. Елементи наукової новизни дисертаційної роботи здобувачки, їх кількість, кваліфікаційні ознаки повністю відповідають нормативним вимогам.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, встановлено зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів дослідження.

У Розділі I роботи «Конституція та конституційний процес: особливості розуміння та співвідношення понять» досліджено сучасні підходи до визначення

поняття конституції, розглянуто юридичні властивості, види конституції та їх вплив на процедуру внесення змін до неї, розглянуто конституційний процес як елемент забезпечення актуальності та дієвості конституції.

Дисертанткою визначено, конституційні тексти мають відображати сучасні реалії, а тому певною мірою реагувати на виклики, які постають перед народом та державою, або навіть звично вдосконалювати механізми реалізації уже закладених в ній нормативних підвалин. Саме конституційний процес формує загальні рамки та загальний вектор руху щодо процесів і процедур внесення змін до конституції, а відтак актуалізувати її положення, вдосконалювати через нормотворчу діяльність.

Розділ 1 дисертації Вікторії Олегівни характеризується науковою обґрунтованістю, новизною, логікою викладу позицій..

У Розділі II *«Теоретичні та практичні особливості внесення змін до конституції як частини конституційного процесу»* проаналізовано теоретичні підходи до розуміння процедури внесення змін до Конституції України, порядок та особливості внесення змін до Конституції України, проведено порівняльно-правовий аналіз процедури внесення змін до конституції.

Аргументовано юридичну недоцільність зміни преамбул конституцій як їх історичних та мотиваційних частин. Доведено, що потреба зміни преамбули конституції свідчить про необхідність ухвалення її (конституції) нової редакції. Проаналізовано науково-практичні підходи до забезпечення збалансованості повноважень Президента України, народних депутатів, Верховної Ради України при внесенні змін до конституції України з метою найбільш дієвої реалізації волі народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні.

Зазначений розділ дисертації має фундаментальний характер, характеризується логікою викладу матеріалу, комплексністю, глибиною наукового аналізу.

У Розділі III дисертаційного дослідження *«Конституційний контроль за процедурою внесення змін до конституції»* розглянуто особливості конституційного контролю як додаткової гарантії забезпечення належності процедури внесення змін до Конституції України, а також досліджено зарубіжний досвід конституційного контролю актів про внесення змін до конституції та його співвідношенню з національною практикою.

Визначено, проблема конституційного контролю змін до конституції не є ексклюзивно притаманною лише українській юридичній науці. Для більшості західних наукових середовищ це питання теж вважається одним з найбільш дискусійних і розглядається крізь призму пошуку межі між судовим конституційним контролем і здійсненням влади народом (безпосередньо або через парламент). Водночас, якщо закордонні критики перевірки конституційних змін посилаються головню саме на установчість (а відтак – верховність) влади, якою вони вносяться, то в Україні, крім того, наводиться ще один аргумент «проти» – наявність превентивного конституційного контролю.

Розділ 3 характеризується науковою обґрунтованістю, новизною, логікою викладу позицій.

Дисертаційне дослідження завершується обґрунтованими, аргументованими, теоретично і практично цінними фундаментальними висновками, що впливають зі змісту дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи свідчить, що дисертантка досягла мети дослідження, дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Зауваження щодо дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за доцільне звернути увагу на такі дискусійні положення поданої дисертації:

1. У підрозділі 1.2. дисертантка серед іншого згадує про стабільність конституції як одну із її юридичних властивостей. Зважаючи на це, а також

виходячи з мети і завдань дисертаційного дослідження, доцільно було б більше уваги приділити аналізу вище згаданої ознаки.

2. На стор. 61 дисертаційного дослідження здобувачка акцентує на необхідності «узяти за текстуальну основу добре апробовані (не дискредитовані) формулювання з чинної Конституції», однак не наводить конкретних прикладів таких формулювань. Тому, здобувачці варто було б надати авторське розуміння «добре апробованих (не дискредитованих) формулювань з чинної Конституції», та навести конкретні приклади таких формулювань.

3. На стор. 71 дисертаційного дослідження здобувачка стверджує, що « ... конституціоналізм за своєю формою є насамперед вид, форма конституції, передбачені нею організаційні та правові форми її реалізації, дії й порядок внесення до неї змін». На публічному захисті хотілося б почути обґрунтування такої позиції.

4. Робота значно виграла б, якщо б дисертантка у своєму дисертаційному дослідженні, зокрема й у підрозділі 2.3. приділила більше уваги історичному аспекту внесення змін до конституцій, як у зарубіжних державах так і у пам'ятках вітчизняного конституціоналізму початку 20 століття, таких як: конституції та конституційні проекти УНР та ЗУНР, відстежила еволюцію таких процедур та їх вплив на правову матерію.

5. У висновках до розділу 2 дисертаційного дослідження здобувачка наголошує на «недоцільності зміни преамбул конституцій як їх історичних та мотиваційних частин». Водночас, на стор. 95 дисертаційного дослідження здобувачка зазначає про зміни внесені до п. 5 преамбули Конституції України щодо «підтвердження європейської ідентичності Українського народу і незворотності європейського та євроатлантичного курсу України», однак при цьому у роботі варто було б детально дослідити загально правовий вплив та історично-правові результати внесених до змін до преамбули Основного Закону держави.

Висловлені положення не ставлять під сумнів отримані фундаментальні наукові результати, а носять виключно дискусійний та рекомендаційний характер.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено в наукових статтях, що опубліковані у періодичних наукових фахових виданнях, тезах наукових доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Виконане дисертаційне дослідження є актуальним, має наукову новизну та практичну цінність. Дисертаційна робота характеризується ґрунтовністю.

При написанні роботи дотримані належні етичні принципи та правила, що визначені у Законі України “Про освіту”. Дисертація містить посилання на відповідні джерела інформації, як українського, так і зарубіжного походження, надана інформація про використані методи та результати проведеного дослідження, дотримані норми законодавства про авторське право та суміжні права. Все це дозволяє зробити висновок про дотримання здобувачем вимог і правил академічної доброчесності.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Ковтуняк Вікторії Олегівни на тему: «Процедура внесення змін до конституції: порівняльно-правовий аналіз» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, котрі передбачають вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов’язаних з удосконаленням процедури внесення змін до конституції з урахуванням досвіду зарубіжних держав, отриманого унаслідок порівняльно-правових методів дослідження.

Водночас зазначимо, дисертація Ковтуняк Вікторії Олегівни на тему: «Процедура внесення змін до конституції: порівняльно-правовий аналіз» та

рівень наукової кваліфікації здобувачки відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (із змінами та доповненнями), а дисертантка Ковтуняк Вікторія Олегівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент,

професор кафедри теорії держави
та права факультету права

Львівського торговельно-економічного університету,
доктор юридичних наук, професор

УКРАЇНА
УКООСПІЛКА
ЛЬВІВСЬКИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
№ 01597980
79005, м. Львів, вул. Туган-Барановського, 10
тел.: (032) 275-65-50

Завідувач кафедри

Виконувач обов'язків

**Медвідь
Андрій
Богданович**

Автор цифрового
підпису Медвідь Андрій
Богданович
Дата: 2024.02.02
15:18:42 +02'00'

Андрій МЕДВІДЬ

Медвідь А.Т.